

Spatial pattern of poverty and divorce in Ghaemshahr city

Nikpour, A^a, Hasanalizadeh, M^{b,1}

^a Assistant Professor of Geography & Urban Planning, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

^b MSc of Geography & Urban Planning, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

ABSTRACT

Objective: Urban poverty has many adverse consequences, one of which is divorce. The purpose of this paper is to study the geographical dispersion of poverty and divorce indicators in the level of statistical blocks of ghaemshahr city and relationship of those two with each other.

Methods: The present paper is applied in terms of purpose and descriptive - analytical in terms of method. For unscaling the indicators of urban poverty and divorce index have been used in fuzzy method. Then the indices of poverty and divorce were analyzed spatially in the Arc Gis software environment with method of hot spots and Moran autocorrelation and to study the relationship between poverty and divorce has been used of multiple regression test and Pearson in the spss software environment.

Results: The results indicate that 54.9 percent of the area and 54 percent of the population of the ghaemshahr city is poor and very poor. Also, 1.14 percent of the total population, 0.64 percent of the men's population and 1.63 percent of the women's population are in a state of without spouse due to divorce. Divorced women population is 2.5 times more divorced men which concentrate more in the center and north east of the city. Based on the results of multiple regression, the indicators of person density in the room, room density in residential unit, sponsorship load, livelihood load and measure of general activity have a effective and significant role in divorce rate of ghaemshahr city.

Conclusion: Therefore, to take necessary measures to reduce the phenomenon of divorce in Ghaemshahr city, planning precisely to reduce the factors involved in poverty, which are considered the main causes of divorce, it is seems necessary.

Keywords: Spatial analysis, Poverty, Divorce, Ghaemshahr City.

Received: November 18, 2018 **Reviewed:** December 21, 2018 **Accepted:** December 27, 2018 **Published online:** March 20, 2019

Citation: Nikpour, A., Hasanalizadeh, M., (2019). *Spatial pattern of poverty and divorce in Ghaemshahr city*. Journal of Urban Social Geography, 5(2), 107-125. (In Persian)

DOI: [10.22103/JUSG.2019.1972](https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1972)

¹ Corresponding author at: Mazandaran University, P.C: 47166-39469, Babol, Iran. E-mail address: m.hasanalizadeh@umz.ac.ir (Hasanalizadeh, M).

الگوی فضایی فقر و طلاق در شهر قائمشهر

عامر نیک پور^a، میلاد حسنعلی زاده^b

^a استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
^b کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

چکیده

تیین موضوع: فقر شهری پیامدهای نامطلوب زیادی دارد که یکی از آن‌ها طلاق است. هدف این مقاله، بررسی پراکندگی جغرافیایی شاخص‌های فقر و طلاق در سطح بلوک‌های آماری شهر قائمشهر و ارتباط آن دو با یکدیگر است.

روش: مقاله حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی - تحلیلی می‌باشد. برای بی‌مقیاس‌سازی شاخص‌های فقر شهری و شاخص طلاق از روش فازی استفاده شده است. سپس شاخص‌های فقر و طلاق در محیط نرم افزار ArcGIS با روش لکه‌های داغ و خودهمبستگی موران تحلیل فضایی می‌شوند و جهت بررسی رابطه فقر و طلاق از آزمون رگرسیون چندمتغیره و پیرسون در محیط نرم‌افزار SPSS استفاده می‌شود.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد که ۵۴/۹ درصد مساحت و ۵۴ درصد جمعیت شهر قائمشهر فقیر و خیلی فقیر می‌باشد. همچنین ۱/۱۴ درصد از کل جمعیت، ۰/۶۴ درصد از جمعیت مردان و ۱/۶۳ درصد از جمعیت زنان نیز در وضعیت بی‌همسر بر اثر طلاق قرار دارند. جمعیت زنان طلاق گرفته ۲/۵ برابر مردان طلاق گرفته می‌باشد که بیشتر در مرکز و شمال شرق شهر تمرکز دارند. بر اساس نتایج رگرسیون چندمتغیره، شاخص‌های تراکم نفر در اتاق، تراکم اتاق در واحد مسکونی، بار تکفل، بار معیشت و میزان فعالیت عمومی نقش موثر و معناداری در میزان طلاق شهر قائمشهر دارند.

نتایج: بنابراین جهت انجام اقدامات لازم به منظور کاهش پدیده طلاق در شهر قائمشهر، برنامه‌ریزی دقیق برای کاهش عوامل دخیل در فقر که از عوامل اصلی طلاق به شمار می‌روند، امری ضروری به نظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها: تحلیل فضایی، فقر، طلاق، شهر قائمشهر.

انتشار آنلاین: ۱۳۹۷/۱۲/۲۹

پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۰۶

بازنگری: ۱۳۹۷/۰۹/۳۰

دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۲۷

استناد: نیک پور، عامر؛ حسنعلی‌زاده، میلاد (۱۳۹۷). *الگوی فضایی فقر و طلاق در شهر قائمشهر*. دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، ۵ (۲)، ۱۰۷-۱۲۵.

DOI: [10.22103/JUSG.2019.1972](https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1972)

مقدمه

در دهه‌های گذشته، رشد شتابان شهرنشینی و شهرگرایی، در کشورهای در حال توسعه، یکی از دستاوردهای بزرگ فرهنگ و تمدن بوده‌است و یکی از پدیده‌های فراگیر اجتماعی در عصر حاضر به شمار می‌رود. شهرنشینی پیامدهای زیر را به همراه داشته‌است: نابرابری‌های اجتماعی، فقر، افزایش فساد و جرم و جنایت، بحران‌های زیست محیطی، نابرابری و اختلاف طبقاتی، نبود رفاه اجتماعی، مرگ و میر زودرس در کودکان و مادران، بدمسکنی و بی‌مسکنی، اسکان غیررسمی و ... این پیامدها، در کشورهای در حال توسعه، با سرعت و حجم بیشتری در حال گسترش است (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۰). شهرنشینی سریع مسائل و مشکلات بی‌شماری را به همراه داشته، یکی از مهم‌ترین معضلات شهری شکل‌گیری پدیده‌ای به نام فقر شهری است (زنگنه، ۱۳۸۹: ۱).

شهر قائمشهر نیز با توجه به رشد سریع جمعیت در طی دهه‌های گذشته و ورود مهاجرانی از ترک زبانان و ناتوانی در ارائه خدمات و امکانات مناسب به شهروندان و همچنین رکود فعالیت‌های صنعتی همچون صنعت نساجی، شاهد شکل‌گیری مناطق فقیرنشین در برخی از فضاهای شهری شده‌است که پیامدهایی همچون افزایش اجاره‌نشینی، حاشیه‌نشینی، فروش اعضای بدن، سوءتغذیه، افزایش تکذبی‌گری در سطح شهر، کودکان کار، افزایش دستفروشی و در نهایت طلاق و فروپاشی بنیادهای خانواده داشته‌است. برای برنامه‌ریزی و سروسامان دادن به وضعیت فقیران، ابتدا باید از موقعیت و پراکنش فضایی آنان در شهر قائمشهر آگاهی لازم را به دست آورد و سپس با برنامه‌ریزی دقیق به حل این معضل چالش‌برانگیز شهری پرداخت تا بتوان از عوارض و پیامدهای منفی گسترش پدیده فقر در سطح شهر از جمله طلاق جلوگیری کرد و یا حداقل آن را تعدیل داد. معمولاً در حوزه علوم اجتماعی تعداد موارد ازدواج و طلاق و علل و نتایج آن بررسی می‌گردد، اما در مباحث جغرافیایی، مکان وقوع آسیب‌های شهری و زمینه‌های آن مورد تأکید قرار می‌گیرد، لذا هدف این پژوهش، بررسی پراکندگی جغرافیایی طلاق در سطح بلوک‌های آماری شهر قائمشهر و ارتباط آن با فقر است. بنابراین سعی می‌گردد فقر و چگونگی تأثیرگذاری آن بر پراکنش طلاق در سطح بلوک‌های شهر قائمشهر مورد بررسی قرار گیرد تا مدیریت شهری و نهادهای اجتماعی و سازمان‌های خیریه بتوانند با دقت و برنامه‌ریزی مناسب، گروه‌های هدف را یاری نموده و در جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی طلاق گام‌های مؤثری بردارند و از طریق درک ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی قسمت‌های مختلف شهر، از نظر پراکندگی طلاق در جهت کاهش میزان طلاق و پیامدهای آن اثرگذار باشند.

پیشینه نظری

یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که شهرهای قرن بیست و یکم با آن مواجه‌اند، تمرکز فقر در آن‌هاست. کاهش فقر یک نگرانی جهانی و در واقع یکی از مهم‌ترین اهداف کشورهای کم درآمد و مؤسسات مالی بین‌المللی است (Simler et al, 1: 2003). فقر شهری پدیده چندبعدی است و شهرنشینان به خاطر بسیاری از محرومیت‌ها؛ از جمله عدم دسترسی به فرصت‌های اشتغال، مسکن و زیرساخت‌های مناسب، نبود تأمین اجتماعی و دسترسی به بهداشت، آموزش و امنیت فردی در رنج و مضیقه‌اند. فقر شهری تنها محدود به ویژگی‌های نام‌برده نبوده و اشاره به شرایط ناپایدار منجر به آسیب‌پذیری و ناتوانی در مقابل آسیب‌ها نیز دارد (Baharoglu and Kessides, 2002: 2). فقر شهری افراد را با بسیاری از محدودیت‌های زندگی مواجه می‌سازد (Duclos and Araar, 2006).

فقر شهری دارای ویژگی‌هایی است که می‌توان به این موارد اشاره کرد: در شهر فقیر مهارت کم، دستمزد پایین، بیکاری بالا است؛ محل کار اغلب در بخش غیررسمی و بدون بیمه‌های اجتماعی است؛ بیکاری جوانان مشکل بزرگی است که با مسائل اجتماعی مرتبط است؛ نبود امنیت اجتماعی. به‌طور معمول زندگی در زاغه‌های پرازدحام، فقدان زیرساخت، کیفیت این‌پایین، دسترسی محدود به خدمات، تصرف زمین‌های غیرقانونی از ویژگی‌های شهرهای فقیر است (Baker, 2009).

7). از دیگر مشخصه‌های فقیران درآمد کم، کمبود بهداشت و بی‌سوادی، دسترسی به امکانات بهداشتی پایین است که از مسائل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی ریشه گرفته‌است (Moser and Gate, 1996: 9).

در ایران نیز شهرنشینی با روندی سریع و شتابان همراه بوده و این رشد شتابان، مسائل و معضلات بسیاری برای شهرهای ایران به دنبال داشته‌است (روستایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴۰) که پدیده فقر شهری و نابرابری‌های اجتماعی و اختلاف شدید طبقاتی را به‌عنوان یکی از خصیصه‌های زندگی شهرهای جهان‌سومی بر زندگی شهری عارض نموده‌است (Simler et al, 2003: 1). بررسی‌های مربوط به تحول خانواده در ایران نشان می‌دهد که توسعه شهرنشینی در ایران و تغییر روابط اجتماعی، از عوامل مؤثر بر افزایش طلاق است (سفیری، ۱۳۶۶: ۶۸). افزایش طلاق با عامل‌هایی نظیر توسعه صنعتی، نظام اقتصادی، شهرنشینی، سطح سواد زن و میزان اشتغال زنان رابطه مستقیم دارد و نیز در شکستن روابط سنتی خانواده گسترده، شرایط لازم را برای افزایش طلاق فراهم می‌کند. بیکاری مرد و نداشتن شغل ثابت و عدم توانایی در تهیه وسایل زندگی نیز در افزایش طلاق مؤثر است. طلاق با سایر مفاسد اجتماعی به ویژه با اعتیاد، فحشا و فساد زن یا مرد رابطه مستقیم و تنگاتنگی دارد. برهم خوردن جامعه سنتی و حفظ برخی سنت‌ها نظیر اختلاف سن ازدواج زن و مرد در شرایط جدید، به افزایش میزان طلاق کمک می‌کند و طبق مطالعات، ازدواج در سنین پایین بیشتر به طلاق می‌انجامد (توسلی، ۱۳۸۲: ۲۳۱). در بسیاری از کشورها از جمله ایران، طلاق در میان شهرنشینان به علت گسیختگی پیوندهای عاطفی و اجتماعی بیش از مناطق روستایی وجود دارد (اباذری‌فومشی، ۱۳۷۷: ۴۷). در واقع شهرهای بزرگ بیش از شهرهای متوسط و کوچک از افزایش طلاق آسیب می‌بینند. از سوی دیگر به علت موقعیت و منزلت فرودست زنان یا در حاشیه قرارگرفتن زنان نسبت به مردان، موجب تعمیق فقر در میان زنان مطلقه می‌گردد (صادقی، ۱۳۷۶: ۲). پس از وقوع طلاق تغییراتی در حوزه شرایط اقتصادی زندگی نظیر تغییر در مسکن فرد (به‌سوی مکانی پایین‌تر با اجاره‌ای کمتر) و حذف بسیاری از امور تفریحی و حاشیه‌ای زندگی بروز می‌کند، حتی گاه پیامد نامطلوب اقتصادی طلاق بر نحوه تغذیه فرد مطلقه اثر می‌گذارد (کمالی، ۱۳۸۳: ۲۰۰).

پیشینه عملی

تاکنون چند مطالعه در مورد فقر و طلاق انجام شده‌است که در ادامه به دو مورد از مهم‌ترین مطالعات خارجی در این زمینه اشاره می‌شود:

روی در مطالعه‌ای با عنوان «نرخ بیکاری و طلاق» به بررسی اینکه آیا تغییرات بیکاری بر احتمال طلاق زوج‌های متأهل تأثیری دارد یا خیر، می‌پردازد. این مطالعه در کشور استرالیا انجام شده‌است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تغییرات میزان بیکاری بر جدایی افراد متأهل تأثیرگذار است. بیکاری، برونزاست و از دست دادن کار به صورت واقعی و بالقوه بر افراد مؤثر است. بیکاری زیاد بین زن‌ها بر جدایی زوج‌های متأهل تأثیر چشمگیری ندارد (Roy, 2011).

هلرستین و موریل در مقاله‌ای با عنوان «رکود، رونق و طلاق» با انجام یک تحلیل تجربی به بررسی رابطه بین نرخ بیکاری ایالتی و نرخ طلاق ایالتی با استفاده از داده‌های آماری اساسی طلاق در آمریکا پرداخته‌اند. طبق نتایج این مطالعه، یک رابطه منفی قوی و مهم بین نرخ‌های طلاق و بیکاری وجود دارد که یک درصد افزایش در نرخ بیکاری طی دوره زمانی نمونه، با تقریباً یک درصد کاهش در نرخ طلاق در همان زمان مرتبط است (Hellerstein and Morrill, 2011).

در مطالعات داخلی نیز چندین پژوهش در مورد فقر و طلاق انجام شده‌است که از جمله آن‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد:

نصیری (۱۳۸۳) در مقاله‌ای با عنوان «فقر و جغرافیای طلاق در شهر تهران» به بررسی تعداد طلاق در مناطق بیست‌ودوگانه شهر تهران و پراکندگی جغرافیایی این پدیده و ارتباط وقوع طلاق با فقر می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد

علیرغم افزایش نسبت طلاق به ازدواج در سال‌های اخیر، نسبت مردان و زنان مطلقه به کل مردان و زنان دارای همسر شهر تهران رو به کاهش است. همچنین نسبت زنان مطلقه همواره بیش از مردان مطلقه می‌باشد. از نظر پراکندگی جغرافیایی، نسبت زنان مطلقه و زنان مطلقه باسواد در مناطق شمالی و مرکزی بیش از مناطق جنوبی شهر است. در مناطق حاشیة جنوب تهران به سبب عدم دسترسی به سواد و اشتغال و هراس از فقر مضاعف ناشی از طلاق، نرخ طلاق کمتر می‌باشد.

نصیری (۱۳۸۶) در مقاله‌ای با عنوان «توزیع جغرافیایی فقر مسکن و پراکندگی زنان مطلقه خانه دار در مناطق ۲۲ گانه تهران» به بررسی نوع رابطه میان دو شاخص درصد زنان مطلقه و درصد خانوارهای چهار نفره به بالای ساکن در یک اتاق می‌پردازد و به این نتیجه می‌رسد که این دو شاخص در مناطق مرکزی و جنوب شهر تهران بیش از سایر مناطق تراکم دارند. بنابراین دخالت دولت در تأمین مسکن و توجه در زمینه احداث مسکن مناسب برای گروه‌های کم‌درآمد با تأکید بر مطلقه خانه‌دار ضرورت دارد.

ابراهیمی سالاری و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «ارتباط فقر حاصل از بیکاری و طلاق» به بررسی ارتباط بین فقر حاصل از بیکاری و طلاق پرداخته و بیان می‌کند که افزایش بیکاری در بلندمدت و کاهش توان اقتصادی خانواده (فقر)، افزایش طلاق را در بر خواهد داشت. سپس در راهکارهای آن به توانمندسازی اشاره کرده و نتیجه می‌گیرد که دولت با سیاست‌های مختلف توانمندسازی همچون افزایش وام اشتغال و .. می‌تواند باعث افزایش اشتغال شود و از طلاق‌های با انگیزه فقر اقتصادی بکاهد.

فلاحی و دلدار (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر طلاق در استان‌های ایران با تأکید بر عوامل اقتصادی» به مطالعه عوامل مؤثر بر طلاق در سطح استان‌های کشور با تأکید بر عوامل اقتصادی به‌ویژه میزان بیکاری و تورم می‌پردازند. نتایج تحقیق آنان نشان می‌دهد که رابطه مثبت و معناداری بین طلاق و متغیرهای بیکاری، تورم، میزان تحصیلات عالی، میزان شهرنشینی وجود دارد.

داده‌ها و روش‌شناسی

تحقیق حاضر از نظر هدف از نوع کاربردی است و از نظر ماهیت و روش تحقیق مورد استفاده از نوع روش‌های توصیفی - تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش، بلوک‌های آماری شهر قائمشهر در سال ۱۳۹۰ می‌باشد. داده‌های مربوط به مبانی نظری تحقیق به شیوه‌ی کتابخانه‌ای و اسنادی تهیه شده و داده‌های خام پژوهش از بلوک‌های آماری شهر قائمشهر استخراج شده‌است. به دلیل آماده نبودن بلوک‌های آماری سال ۱۳۹۵ در زمان نگارش مقاله از داده‌های بلوک‌های آماری سال ۱۳۹۰ استفاده شده‌است. ابتدا ۳۶ شاخص فقر شهری و شاخص طلاق (درصد افراد بی‌همسر بر اثر طلاق) تعریف و محاسبه شده‌اند و با روش فازی در محیط نرم افزار Excel بی‌مقیاس شده‌اند. برای تحلیل فضایی فقر شهری و شاخص طلاق از روش‌های لکه‌های داغ و موران در محیط نرم‌افزار Arc GIS استفاده شده‌است. سپس با تبدیل نقشه لکه‌های داغ به لایه رستر، نقشه پهنه‌بندی فقر و طلاق ترسیم شده‌است. در انتها جهت بررسی رابطه فقر و طلاق از آزمون رگرسیون چندمتغیره و پیرسون در محیط نرم افزار SPSS استفاده شده‌است. در جدول ۱ فرمول مدل‌های نامبرده ارائه شده‌است.

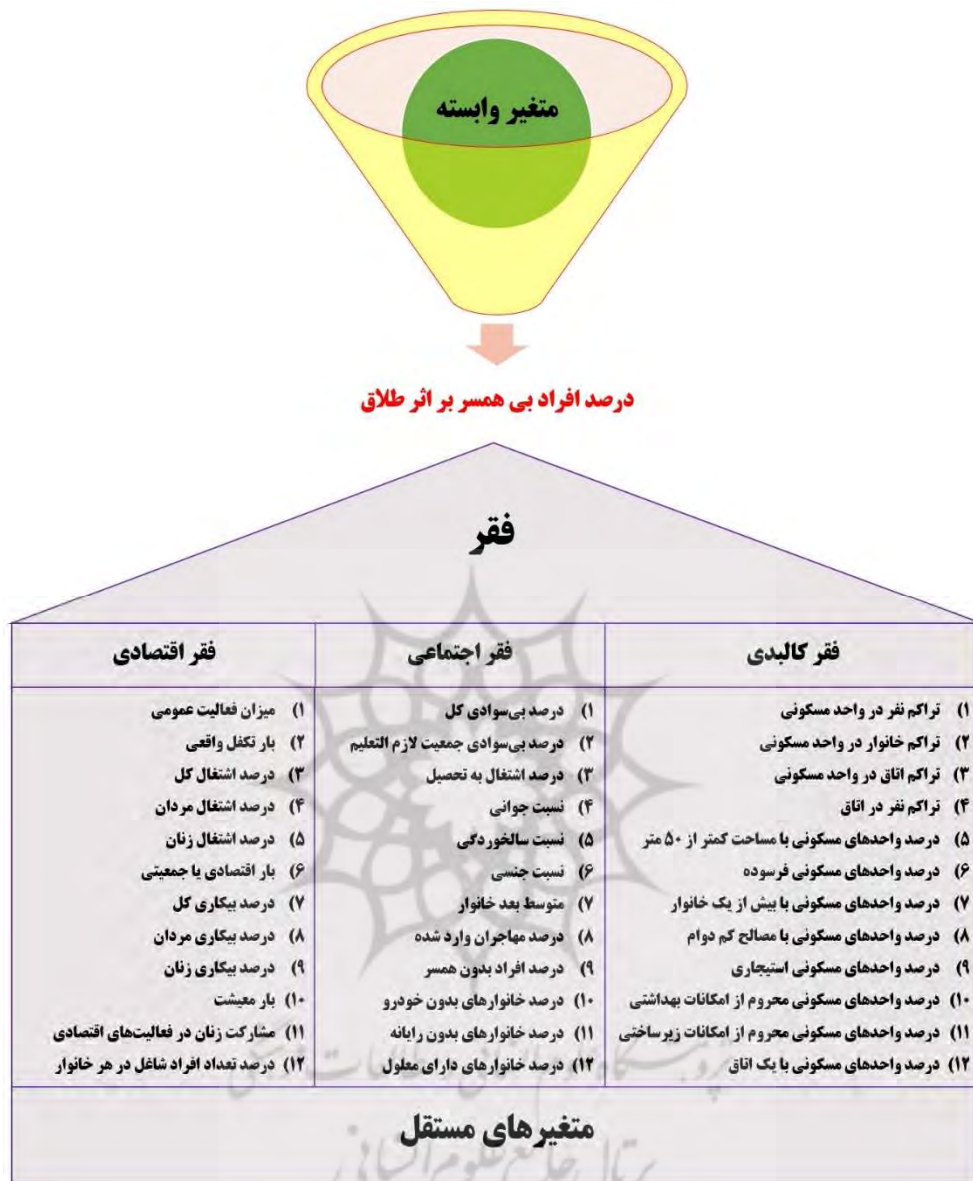
جدول ۱- مدل های به کار رفته در پژوهش

منبع	فرمول	مدل
عسگری، ۱۳۹۰	$G_i^* = \frac{\sum_{j=1}^n w_{i,j} x_j - \bar{X} \sum_{j=1}^n w_{i,j}}{S \sqrt{\frac{n \sum_{j=1}^n w_{i,j}^2 - \left(\sum_{j=1}^n w_{i,j}\right)^2}{n-1}}}$	لکه های داغ
عسگری، ۱۳۹۰	$I = \frac{n \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_{i,j} z_i z_j}{S_0 \sum_{i=1}^n z_i^2}$	موران
اصغریپور، ۱۳۹۶	$n_{ij} = \frac{a_{ij} - a_j^{Min}}{a_j^{Max} - a_j^{Min}} \quad (1)$ $n_{ij} = \frac{a_j^{Max} - a_{ij}}{a_j^{Max} - a_j^{Min}} \quad (2)$	بی مقیاس سازی فازی
حبیب پور گتایی و صفری شالی، ۱۳۸۸	$y = b_0 + b_1 x_1 + b_2 x_2 + \dots + b_k x_k$	رگرسیون چند- متغیره
حبیب پور گتایی و صفری شالی، ۱۳۸۸	$p = r = \frac{sp_{Dxy}}{\sqrt{SS_x \cdot SS_y}}$	پیرسون

شاخص های فقر شهری مورد مطالعه عبارت اند از: میزان فعالیت عمومی، بار تکفل واقعی، درصد اشتغال کل، درصد اشتغال مردان، درصد اشتغال زنان، بار اقتصادی یا جمعیتی، درصد بیکاری کل، درصد بیکاری مردان، درصد بیکاری زنان، بار معیشت، مشارکت زنان در فعالیت های اقتصادی، درصد تعداد افراد شاغل در هر خانوار، درصد بی سواد کل، درصد بی سواد جمعیت لازم التعلیم، درصد اشتغال به تحصیل، نسبت جوانی، نسبت سالخوردگی، نسبت جنسی، متوسط بعد خانوار، درصد مهاجران وارد شده، درصد افراد بدون همسر، درصد خانوارهای بدون خودرو، درصد خانوارهای بدون رایانه، درصد خانوارهای دارای معلول، تراکم نفر در واحد مسکونی، تراکم خانوار در واحد مسکونی، تراکم اتاق در واحد مسکونی، تراکم نفر در اتاق، درصد واحدهای مسکونی با مساحت کمتر از ۵۰ متر، درصد واحدهای مسکونی فرسوده، درصد واحدهای مسکونی با بیش از یک خانوار، درصد واحدهای مسکونی با مصالح کم دوام، درصد واحدهای مسکونی استیجاری، درصد واحدهای مسکونی محروم از امکانات بهداشتی، درصد واحدهای مسکونی محروم از امکانات زیرساختی و درصد واحدهای مسکونی با یک اتاق.

شاخص طلاق نیز عبارت است از: درصد افراد بی همسر بر اثر طلاق.

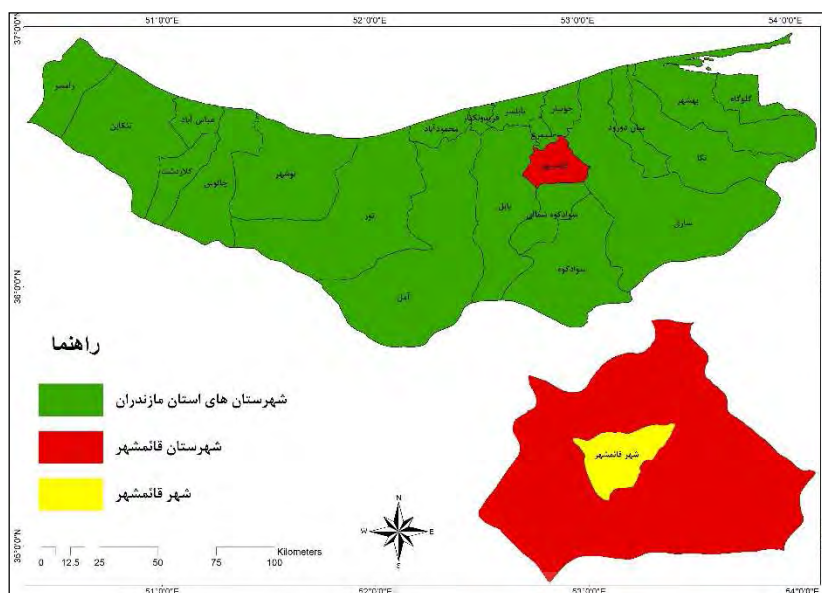
رابطه میان متغیرهای مستقل (شاخص های فقر) و متغیر وابسته (درصد افراد بی همسر بر اثر طلاق) در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱- رابطه میان متغیرهای مستقل و متغیر وابسته (ترسیم: نگارندگان)

قلمرو پژوهش

محدوده مورد مطالعه، شهر قائمشهر می‌باشد. شهر قائمشهر یکی از شهرهای استان مازندران در شمال ایران می‌باشد. این شهر در سال ۱۳۹۰ دارای ۲۰ محله بوده‌است. جمعیت این شهر در سال ۱۳۹۰ برابر ۱۹۶۰۵۰ نفر و در سال ۱۳۹۵ برابر ۲۰۴۹۵۳ نفر بوده‌است (سایت شهرداری قائمشهر، ۲۰۱۷).

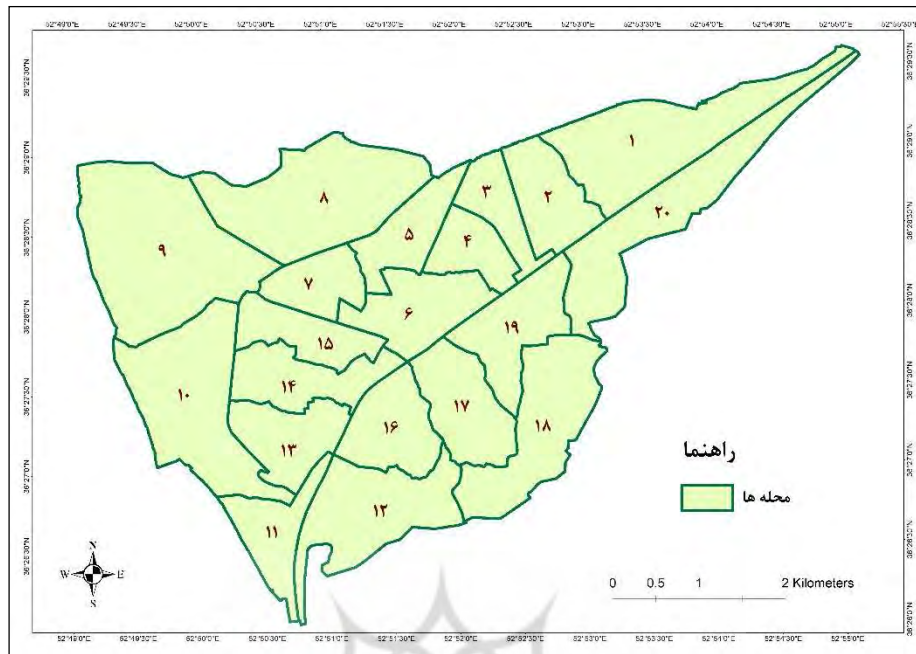
شکل ۲- قلمرو جغرافیایی شهر قائمشهر (ترسیم: نگارندگان)

محلله‌های شهر قائمشهر در جدول ۲ و شکل ۳ ارائه شده است.

جدول ۲- اسامی محله‌ها، شهرک‌ها و محدوده‌های شهری در محله‌بندی شهر قائمشهر

اسامی محله‌ها، شهرک‌ها، کوی و اماکن	محلله‌ها
پشت کنسرو، شرکت سایپا خزر	۱
پارک ولیعصر (عج)، کوی ۲۰ متری چشمه	۲
کوی همسایگان، مسجد امیرالمومنین، ایستگاه جویبار	۳
سید محله، کوی ولیعصر	۴
اوقاف، بوعلی سینا	۵
مجموعه ورزشی شهید وطنی، کارخانه نساجی	۶
شهید دهقان، شهید طبری، کوی شهید چمران	۷
کوچک سر، پایین محله، بالا محله	۸
فرهنگ شهر، درزی کلا	۹
کفشگر کلا، درزی کلا	۱۰
مرکز درمانی بهداشتی شهید رجایی	۱۱
شهرک شهید کشوری، کوی شهید واحدی	۱۲
محله آیت الله طالقانی، کوی ارکیده	۱۳
بربری محله، حسن آباد	۱۴
شهرک میلاد نور، ارغوان، موزی باغ	۱۵
دخانیات، سیاهکلا	۱۶
بهشتی محله، قائم محله، آبندانسر	۱۷
کتی سر، مطهری محله، گل باغچه، چمنان، سمنادشت، گردکوه	۱۸
شهرک فرهنگیان، شهدا محله، ترک محله، پل سه تیر،	۱۹
افراکتی، فردوس محله، چشمه سر، اسلام آباد، ساروکلا	۲۰

منبع: تقسیمات محدوده‌های شهری شهرداری قائمشهر و برداشت میدانی نگارندگان

شکل ۳- محله‌های شهر قائمشهر (ترسیم: نگارندگان)

یافته‌ها

پس از مشخص شدن روش تحقیق و منطقه مورد مطالعه، یافته‌های تحقیق در سه بخش الگوی فضایی فقر شهری، الگوی فضایی طلاق و بررسی رابطه میان فقر و طلاق ارائه می‌شود.

الگوی فضایی فقر شهری

اطلاعات توصیفی شاخص‌های فقر شهری شامل کمینه و بیشینه، میانگین و انحراف استاندارد در جدول شماره ۳ ارائه شده‌است.

جدول ۳- اطلاعات توصیفی شاخص‌های فقر شهری در سطح بلوک‌های شهر قائمشهر

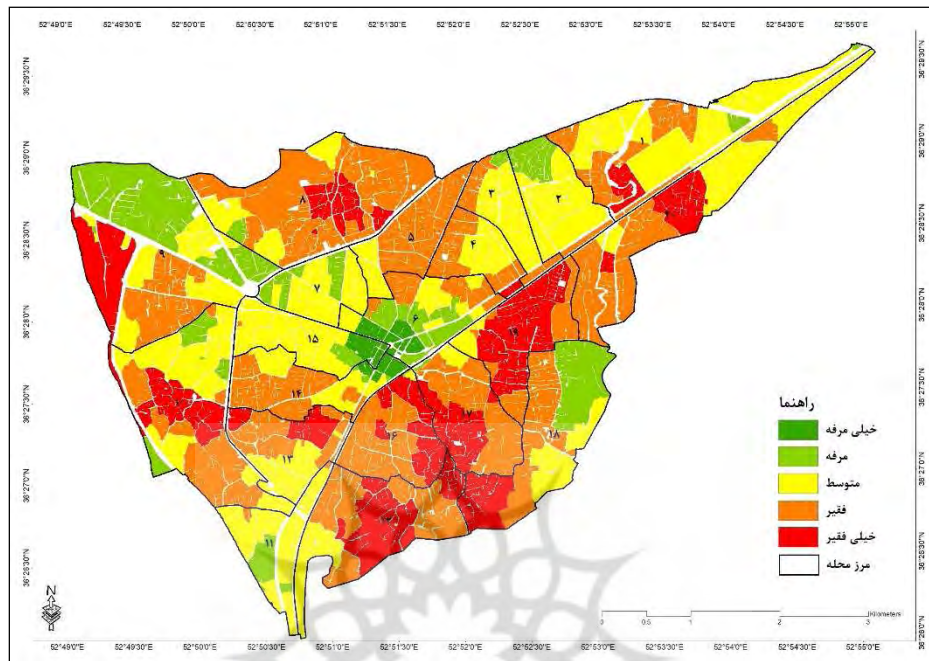
انحراف استاندارد	میانگین	بیشینه	کمینه	شاخص	ابعاد فقر شهری
۱/۸۲	۳۷/۴۶	۴۰/۸۲	۳۳/۸۴	میزان فعالیت عمومی (-)	اقتصادی
۵/۴۳	۸۶/۰۶	۹۳/۳۴	۷۶/۶۸	درصد تعداد افراد شاغل در هر خانوار (-)	
۱۹/۵۶	۳۱۴/۱۹	۳۵۵/۹۶	۲۸۰/۷۳	بار اقتصادی (بار جمعیتی) (+)	
۲۵/۵۷	۲۱۸/۰۴	۲۷۸/۷۴	۱۷۶/۹۸	بار تکفل واقعی (+)	
۳/۰۵	۸۱/۰۱	۸۶/۵۵	۷۴/۸۵	درصد اشتغال کل (-)	
۲/۹۶	۸۴/۰۲	۸۹/۲۳	۷۷/۸۲	درصد اشتغال مردان (-)	
۵/۳۴	۶۹/۱۶	۷۹/۴۶	۵۸/۲۷	درصد اشتغال زنان (-)	
۳/۰۵	۱۸/۹۹	۲۵/۱۵	۱۳/۴۵	درصد بیکاری کل (+)	
۲/۹۶	۱۵/۹۸	۲۲/۱۸	۱۰/۷۷	درصد بیکاری مردان (+)	
۵/۲۴	۳۰/۸۴	۴۱/۷۳	۲۰/۵۴	درصد بیکاری زنان (+)	
۳۸/۱	۳۹۶/۵۸	۴۶۱/۳۵	۳۴۰/۳	بار معیشت (+)	
۱/۹۱	۷/۸	۱۱/۳۶	۴/۹۹	مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی (-)	

۱/۵۵	۱۸/۱۳	۲۲/۲۱	۱۶/۰۱	نسبت جوانی (+)	اجتماعی
۱/۸۴	۶/۵۲	۱۰/۸۳	۳/۱۵	نسبت سالخوردگی (+)	
۱۲/۴۶	۱۰/۱/۵	۱۵۴/۳۶	۹۱/۵۹	نسبت جنسی (-)	
-/۱۵	۳/۲۵	۳/۷۷	۲/۹۸	متوسط بعد خانوار (+)	
۲/۴۸	۷/۶۳	۱۶/۴۳	۵/۵۷	درصد مهاجران وارد شده (+)	
۱/۹۲	۳۲/۴۱	۳۷/۷۵	۲۹/۳۱	درصد افراد بدون همسر (+)	
۸/۸	۵۲/۸۸	۶۵/۸۱	۳۷/۰۸	درصد خانوارهای بدون خودرو (+)	
۱۰/۹۹	۵۴/۷۹	۷۱/۳۴	۳۷/۹۵	درصد خانوارهای بدون رایانه (+)	
۱/۱	۳/۷۸	۶/۷۹	۱/۹۵	درصد خانوارهای دارای معلول (+)	
۲/۵	۸/۰۳	۱۱/۳۶	۳/۲۳	درصد بی سواد کل (+)	
۱/۹۳	۱۳/۹۵	۱۸/۰۱	۸/۹۳	درصد بی سواد جمعیت لازم التعلیم (+)	
۱/۹۱	۲۶/۵۳	۳۰/۲۱	۲۲/۶۹	درصد اشتغال به تحصیل (-)	
-/۲	۳/۲۷	۴/۰۴	۲/۹۸	تراکم نفر در واحد مسکونی (+)	
-/۰۰۴	۱	۱/۰۲	۱	تراکم خانوار در واحد مسکونی (+)	
-/۰۷	-/۰۹۹	۱/۱۸	-/۰۸۸	تراکم نفر در اتاق (+)	
-/۱۲	۳/۳۳	۳/۵۷	۳/۰۷	تراکم اتاق در واحد مسکونی (-)	
۱/۳۳	۱/۹	۴/۹	-/۴۲	درصد واحدهای مسکونی محروم از امکانات بهداشتی (+)	
۲/۰۲	۹۸/۷۳	۱۰۰	۹۱/۸۵	درصد واحدهای مسکونی محروم از امکانات زیرساختی (+)	
۲/۹۲	۳/۶۳	۱۱/۰۶	-/۳۲	درصد واحد های مسکونی با مساحت کمتر از ۵۰ مترمربع (+)	
۴/۸۵	۲۸/۹	۳۷/۲۱	۲۰/۹۵	درصد واحدهای مسکونی استیجاری (+)	
۹/۴۲	۱۶/۰۹	۳۰/۲۶	۲/۵۲	درصد واحدهای مسکونی با مصالح کم دوام (+)	
-/۶۴	-/۰۹۸	۲/۵۴	-/۱۸	درصد واحدهای مسکونی با بیش از یک خانوار (+)	
۹/۳۹	۲۱/۰۹	۳۶/۰۵	۵/۴۹	درصد واحدهای مسکونی با یک اتاق (+)	
۳/۰۹	۳/۱۸	۱۰/۶۲	-/۰۱	درصد واحدهای مسکونی فرسوده (+)	

منبع: یافته‌های تحقیق

با بی‌مقیاس‌سازی فازی و تلفیق ۳۶ شاخص فوق، شاخص فقر حاصل می‌شود که شامل ۱۲ شاخص اقتصادی، ۱۲ شاخص اجتماعی و ۱۲ شاخص کالبدی می‌باشد. در ابتدا تحلیل لکه‌های داغ را برای شاخص فقر انجام شده‌است. این تحلیل آماره گتیس- ارد جی را برای کلیه عوارض موجود در داده‌ها محاسبه می‌نماید. همچنین با توجه به امتیاز Z محاسبه شده می‌توان نشان داد که در کجا داده‌ها با مقادیر زیاد یا کم خوشه‌بندی شده‌اند (عسگری، ۱۳۹۰: ۸۰). سپس با تبدیل نقشه لکه‌های داغ شاخص فقر به لایه رستر، نقشه پهنه‌بندی فقر ترسیم می‌شود. شکل ۴ پهنه‌بندی فقر را در شهر قائمشهر نشان می‌دهد. در این نقشه ۶۸۵ بلوک شهری با توجه به شاخص فقر در ۵ سطح طبقه‌بندی شده‌است. پهنه‌های خیلی فقیر بیشتر در قسمت جنوبی شهر شامل محله‌های ۱۹ (شهدامحله و ترک‌محله)، ۱۷ (قائم‌محله، بهشتی‌محله) و ۱۲ (سیاه‌کلا)، تمرکز دارند و در قسمت‌های دیگر شهر نیز از جمله در محله‌های ۲۰ (اسلام‌آباد)، ۱۰ (درزی‌کلا) و ۸ (کوچک‌سرا) مشاهده می‌شوند و ۱۸/۶۹ درصد بلوک‌ها، ۱۷/۴۵ درصد مساحت، ۱۵/۹۵ درصد جمعیت و ۱۵/۹۰ درصد خانوار را در بر می‌گیرند. پهنه‌های فقیر که ۳۵/۶۲ درصد بلوک‌ها، ۳۷/۴۵ درصد مساحت، ۳۸/۰۹ درصد جمعیت و ۳۷/۷۱ درصد خانوار را شامل می‌شوند و در تمام قسمت‌های شهر به خصوص در محله‌های ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹ و ۲۰ مشاهده می‌شوند. پهنه‌های متوسط نیز ۳۱/۲۴ درصد بلوک‌ها، ۳۲/۰۴ درصد مساحت، ۳۷/۴۸ درصد جمعیت و ۳۷/۸۹ درصد خانوار را شامل می‌شوند و در تمام قسمت‌های شهر به خصوص در محله‌های ۱، ۲، ۳، ۱۱ و ۱۵ مشاهده می‌شوند. پهنه‌های مرفه ۹/۴۹ درصد بلوک‌ها، ۱۱/۷۰ درصد مساحت، ۷/۶۷ درصد جمعیت و ۷/۶۶ درصد خانوار را در بر می‌گیرند که تقریباً در تمام قسمت‌های شهر به صورت پراکنده مشاهده می‌شوند. پهنه‌های خیلی مرفه نیز در قسمت مرکزی شهر و در اطراف میدان

طالقانی تمرکز دارند و ۴/۹۶ درصد بلوک‌ها، ۱/۳۷ درصد مساحت، ۰/۸۰ درصد جمعیت و ۰/۸۴ درصد خانوار را شامل می‌شوند. جدول شماره ۴ درصد پراکنش فضایی پهنه‌های فقر را در شهر قائمشهر نشان می‌دهد.

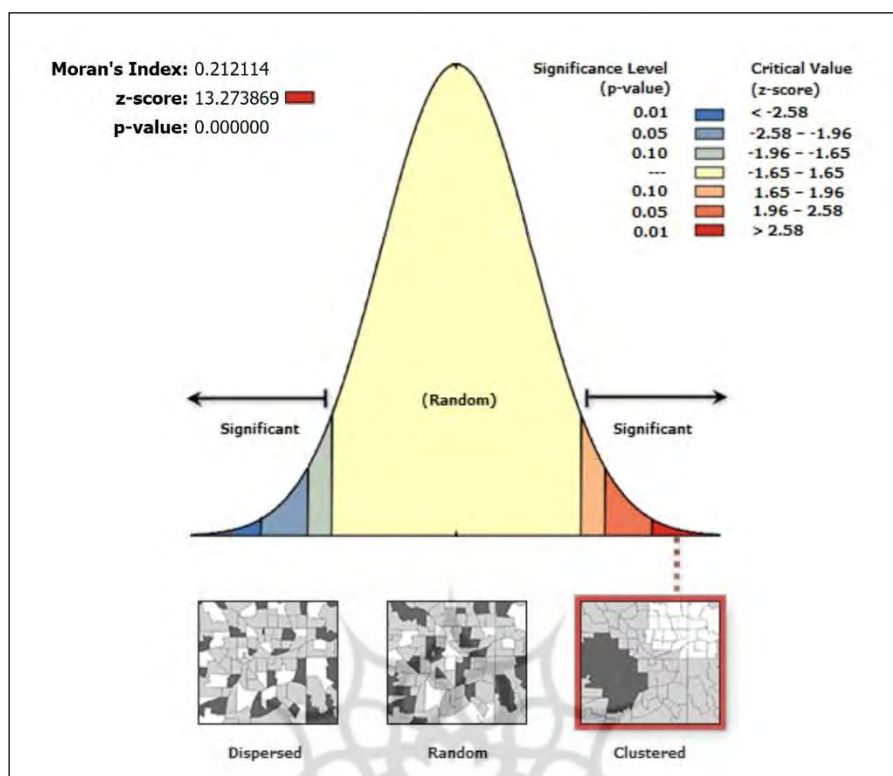
شکل ۴- پهنه‌بندی شاخص فقر در شهر قائمشهر (ترسیم: نگارندگان)

جدول ۴- تعداد و درصد پراکنش فضایی پهنه‌های فقر در سطح شهر قائمشهر

پهنه‌ها	بلوک		مساحت (هکتار)		جمعیت (نفر)		خانوار	
	تعداد	درصد	مقدار	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی مرفه	۳۴	۴/۹۶	۲۹/۴۳	۱/۳۷	۱۵۶۱	۰/۸	۵۰۹	۰/۸۴
مرفه	۶۵	۹/۴۹	۲۵۰/۹۸	۱۱/۷	۱۵۰۳۳	۷/۶۷	۴۶۱۷	۷/۶۶
متوسط	۲۱۴	۳۱/۲۴	۶۸۷/۵۵	۳۲/۰۴	۷۳۴۲۶	۳۷/۴۸	۲۲۸۴۷	۳۷/۱۹
فقیر	۲۴۴	۳۵/۶۲	۸۰۳/۶۱	۳۷/۴۵	۷۴۶۱۳	۳۸/۰۹	۲۲۷۴۲	۳۷/۷۱
خیلی فقیر	۱۲۸	۱۸/۶۹	۳۷۴/۵	۱۷/۴۵	۳۱۲۵۲	۱۵/۹۵	۹۵۸۹	۱۵/۹

منبع: یافته‌های تحقیق

برای آگاهی از نوع الگوی پراکنش شاخص فقر از مدل تحلیل خودهمبستگی فضایی موران استفاده شده و نتایج آن در شکل ۵ ارائه شده‌است. ابزار تحلیل خود همبستگی فضایی موران به بررسی خودهمبستگی فضایی بر اساس مکان دو مقدار و خصیصه مورد نظر عوارض جغرافیایی می‌پردازد. این تحلیل الگوی توزیع عوارض در فضا را با ملاحظه همزمان موقعیت مکانی و خصیصه مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این ابزار نشان می‌دهد که الگوی پراکنش این عوارض با در نظر گرفتن مقادیر خصیصه مورد مطالعه با الگوی تصادفی، خوشه‌ای و یا پراکنده در فضا توزیع شده‌اند (عسگری، ۱۳۹۰: ۶۱). با توجه به اینکه شاخص موران برای شاخص فقر برابر ۰/۲۱۲۱۱۴ شده‌است که مقدار آن مثبت و نزدیک به یک است و همچنین با توجه به اینکه سطح معناداری این شاخص ۱۰۰ درصد می‌باشد و میزان خطای آن صفر است، می‌توان بیان داشت که این شاخص به میزان خیلی زیادی دارای توزیع خوشه‌ای در سطح بلوک‌های آماری شهر قائمشهر می‌باشد.

شکل ۵- شکل گرافیکی شاخص خودهمبستگی فضایی موران برای شاخص فقر در شهر قائمشهر (ترسیم: نگارندگان)

الگوی فضایی طلاق

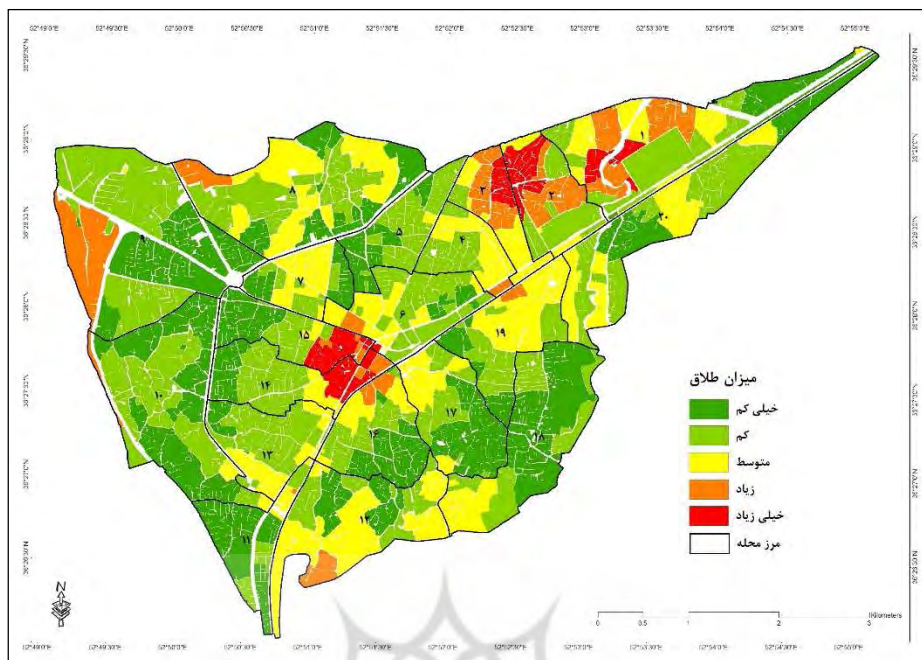
اطلاعات توصیفی شاخص طلاق (درصد افراد بی همسر بر اثر طلاق) به تفکیک مردان و زنان در سطح بلوک‌های شهر قائمشهر در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵- اطلاعات توصیفی شاخص طلاق به تفکیک مردان و زنان در سطح بلوک‌های شهر قائمشهر

انحراف استاندارد	میانگین	بیشینه	کمینه	شاخص	درصد افراد بی همسر بر اثر طلاق
۱/۳۸	۰/۶۵	۱۶/۶۷	۰/۲۱	مردان	
۲/۷۴	۱/۷	۳۳/۳۴	۰/۲۹	زنان	
۱/۶۳	۱/۱۸	۱۴/۲۹	۰/۱۴	کل	

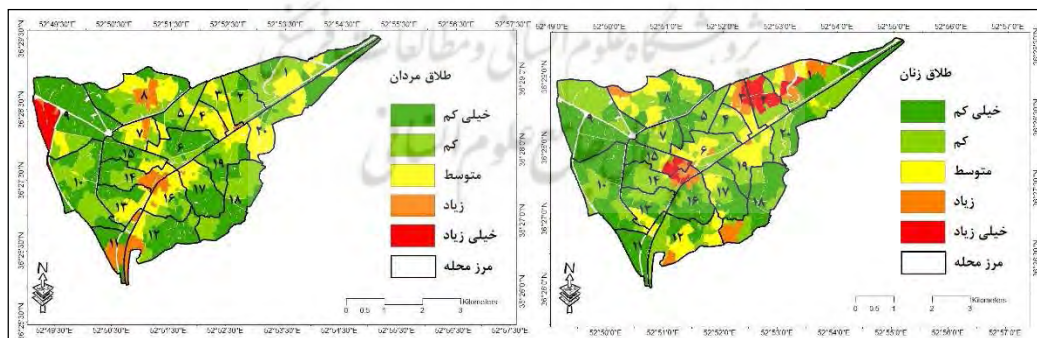
منبع: یافته‌های تحقیق

در ادامه شاخص طلاق با روش فازی بی‌مقیاس شده و سپس تحلیل لکه‌های داغ برای آن انجام شده است و با تبدیل نقشه لکه‌های داغ این شاخص به لایه رستر، نقشه پهنه‌بندی آن ترسیم می‌شود. شکل ۶ پهنه‌بندی شاخص طلاق را در شهر قائمشهر نشان می‌دهد. در این نقشه ۶۸۵ بلوک شهری بر اساس شاخص طلاق در ۵ سطح طبقه بندی شده است. مطابق این نقشه، پهنه‌های با میزان طلاق خیلی زیاد و زیاد بیشتر در قسمت مرکز شهر (بخش‌هایی از محله‌های ۱۴ و ۱۵) و شمال شرق شهر (بخش‌هایی از محله‌های ۱، ۲ و ۳) و همچنین شمال غرب شهر (بخشی از محله ۹) تمرکز دارند در حالی که پهنه‌های با میزان طلاق خیلی کم و کم بیشتر در قسمت‌های حاشیه‌ای شهر به ویژه محله‌های ۵، ۹، ۱۰، ۱۶، ۱۷، ۱۸ مشاهده می‌شوند. پهنه‌های با میزان طلاق متوسط نیز بیشتر در قسمت غرب، شمال و جنوب شهر به خصوص بخش‌هایی از محله‌های ۴، ۷، ۸، ۱۲ و ۱۹ قرار دارند.

شکل ۶- پهنه‌بندی شاخص طلاق در شهر قائمشهر (ترسیم: نگارندگان)

در شکل ۷ نقشه پهنه‌بندی شاخص طلاق به تفکیک مردان و زنان در شهر قائمشهر ارائه شده‌است. همانطور که در این شکل مشاهده می‌شود، در نقشه مردان، در قسمت‌هایی از مرکز شهر (محله‌های ۱۴ و ۱۶)، شمال (محله ۸)، جنوب (محله‌های ۱۲ و ۱۱) و شرق (محله ۹)، پهنه‌های خیلی زیاد و زیاد بیشتری مشاهده می‌شود. در نقشه زنان در قسمت‌هایی از مرکز شهر (محله‌های ۱۴ و ۱۵) و شمال شرق (محله‌های ۱، ۲ و ۳) پهنه‌های خیلی زیاد و زیاد بیشتری مشاهده می‌شوند.

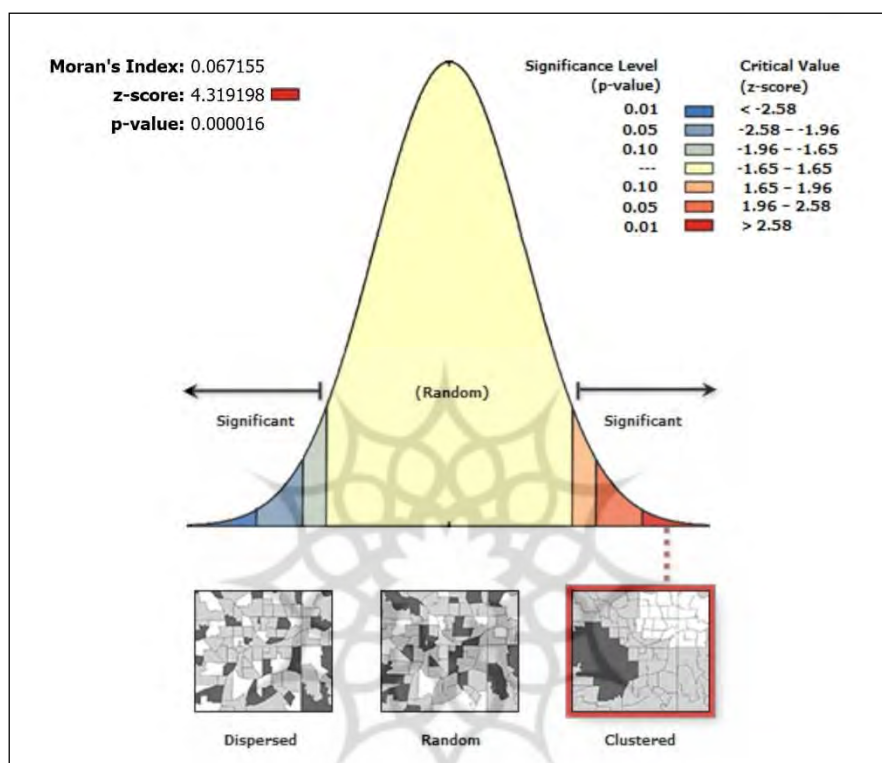

شکل ۷- پهنه‌بندی شاخص طلاق به تفکیک مردان و زنان در شهر قائمشهر (ترسیم: نگارندگان)

با محاسبه افراد بدون همسر بر اثر طلاق برای کل شهر، مشخص شده است که ۱/۱۴ درصد از کل جمعیت شهر قائمشهر، ۰/۶۴ درصد از جمعیت مردان و ۱/۶۳ درصد از جمعیت زنان در وضعیت بی‌همسر بر اثر طلاق قرار دارند. بنابراین می‌توان بیان داشت که جمعیت زنان طلاق گرفته ۲/۵ برابر مردان طلاق گرفته می‌باشد که بیشتر آنان در مرکز و شمال شرق شهر تمرکز دارند.

برای آگاهی از نوع الگوی پراکنش شاخص طلاق از مدل تحلیل خودهمبستگی فضایی موران استفاده شده و نتایج آن در شکل ۸ ارائه شده‌است. با توجه به اینکه شاخص موران برای شاخص طلاق برابر ۰/۰۶۷۱۵۵ شده‌است که مقدار آن

مثبت و نزدیک به یک است و همچنین با توجه به اینکه سطح معناداری این شاخص ۱۰۰ درصد می‌باشد و میزان خطای آن صفر است، می‌توان بیان داشت که این شاخص به میزان خیلی زیادی دارای توزیع خوشه‌ای در سطح بلوک‌های آماری شهر قائمشهر می‌باشد. خوشه‌ای بودن شاخص طلاق نشان‌گر این است که مقادیر این شاخص دارای خودهمبستگی فضایی می‌باشند.

شکل ۸- شکل گرافیکی تحلیل خودهمبستگی فضایی موران برای شاخص طلاق شهر قائمشهر (ترسیم: نگارندگان)

بررسی رابطه میان فقر و طلاق

در این بخش ابتدا سهم هر یک از بعدها اقتصادی، اجتماعی و کالبدی فقر شهری در طلاق با روش رگرسیون چندمتغیره بررسی می‌شود. مطابق جدول ۶ ضریب همبستگی (R) بین متغیرها برابر ۰/۲۵۱ می‌باشد که نشان می‌دهد بین طلاق و ابعاد سه‌گانه فقر شهری همبستگی مثبت وجود دارد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده ($ADJ.R^2$) برابر ۰/۰۵۹ می‌باشد که نشان می‌دهد مقدار بسیار کمی از شاخص طلاق توسط سه بعد فقر تبیین می‌شود. میزان (F) مدل رگرسیون برابر ۱۴/۳۲ می‌باشد که به طور ۱۰۰ درصد (sig=۰/۰۰۰) معنی‌دار می‌باشد. همچنین بر اساس میزان Beta که سهم هر یک از ابعاد فقر شهری را در طلاق مشخص می‌کند، بعد اقتصادی ۰/۰۴۷ درصد، بعد اجتماعی ۰/۱۹۲ درصد و بعد کالبدی ۰/۰۳۳ درصد از طلاق را تبیین می‌کنند. میزان همبستگی پیرسون میان طلاق با هر کدام از ابعاد سه‌گانه فقر شهری نیز محاسبه شده‌است که بر اساس آن میزان همبستگی طلاق با فقر اقتصادی ۰/۱۸۰، با فقر اجتماعی ۰/۲۴۷ و با فقر کالبدی ۰/۲۱۱ می‌باشد. بنابراین فقر اجتماعی بیشترین همبستگی را با طلاق دارد و بعد از آن فقر کالبدی بیشترین همبستگی را داشته و در نهایت فقر اقتصادی کمترین همبستگی را با طلاق دارد.

جدول ۶- بررسی رابطه ابعاد فقر شهری با طلاق با روش رگرسیون و پیرسون

شاخص	ضرایب استاندارد نشده		t	Sig	Pearson Correlation	Sig (Pearson)
	B	Std. Error				
فقر اقتصادی	۰/۰۰۴	۰/۰۰۵	۰/۹۸۳	۰/۳۲۶	۰/۱۸	۰/۰۰۰
فقر اجتماعی	۰/۰۰۲	۰/۰۰۷	۲/۸۲۷	۰/۰۰۵	۰/۲۴۷	۰/۰۰۰
فقر کالبدی	۰/۰۰۵	۰/۰۰۹	۰/۰۵۹۱	۰/۶۰۴	۰/۲۱۱	۰/۰۰۰
{F= 14.32 sig=0.000} {R= 0.251 R ² = 0.063 ADJ.R ² = 0.059} {طلاق: متغیر وابسته}						

منبع: یافته‌های تحقیق

سپس رابطه شاخص فقر (که تلفیقی از هر سه بعد فقر می‌باشد) با طلاق، با روش رگرسیون و پیرسون سنجیده می‌شود. بر اساس جدول ۷ میزان (F) مدل رگرسیون برابر ۴۰/۳۲۳ شده‌است که به طور ۱۰۰ درصد معنی‌دار می‌باشد. میزان بتا و ضریب همبستگی پیرسون که برابر ۰/۲۴۳ می‌باشد نیز ۱۰۰ درصد معنی‌دار می‌باشد. بنابراین می‌توان بیان داشت که میان شاخص فقر و شاخص طلاق همبستگی مثبت برقرار می‌باشد.

شکل ۷- بررسی رابطه فقر چندبعدی با طلاق با روش رگرسیون و پیرسون

شاخص	ضرایب استاندارد نشده		t	Sig	Pearson Correlation	Sig (Pearson)
	B	Std. Error				
فقر	۰/۰۱	۰/۰۰۲	۶/۳۵	۰/۰۰۰	۰/۲۴۳	۰/۰۰۰
{F= 40.323 sig=0.000} {R= 0.243 R ² = 0.059 ADJ.R ² = 0.058} {طلاق: متغیر وابسته}						

منبع: یافته‌های تحقیق

همچنین با روش رگرسیون چندمتغیره سهم هر یک از شاخص‌های فقر شهری در میزان طلاق شهر قائمشهر بررسی می‌شود. شاخص‌هایی که بیشترین میزان بتا را با سطح معناداری (sig) کمتر از ۰/۰۵ دارند، تأثیر بیشتری در شاخص طلاق دارند. مطابق جدول ۸، شاخص‌های تراکم نفر در اتاق، درصد افراد بدون همسر، بار معیشت، تراکم اتاق در واحد مسکونی، درصد بیکاری کل، بار تکفل و میزان فعالیت عمومی نقش موثر و معناداری در میزان طلاق شهر قائمشهر دارند.

جدول ۸- بررسی سهم شاخص‌های فقر شهری در طلاق با روش رگرسیون

شاخص	ضرایب استاندارد نشده		t	Sig
	B	Std. Error		
(Constant)	۲/۱۵۴	۰/۴۳۵	-۴/۹۵۵	۰/۰۰۰
تراکم نفر در اتاق	۳/۳۷۱	۱/۳۳۳	۲/۵۴۹	۰/۰۱۱
درصد افراد بدون همسر	-۰/۵۰۹	۰/۰۵۸	۸/۷۳۴	۰/۰۰۰
بار معیشت	-۰/۵۱۵	۰/۱۷۹	۲/۸۱۵	۰/۰۰۴
تعداد افراد شاغل در خانوار	-۰/۴۵۹	۰/۲۷۸	۱/۶۵۲	۰/۰۹۹
نسبت جنسی	۲/۰۹۶	۰/۴۲۱	۴/۹۸۲	۰/۰۰۰
درصد بیکاری مرد	-۰/۱۹۳	۰/۱۵۶	۱/۳۴۲	۰/۲۱۵
درصد اشتغال مردان	-۰/۱۷۱	۰/۰۵۲	۳/۲۵۴	۰/۰۰۱
نسبت جوانی	-۰/۱۵	۰/۰۵۳	۲/۸۳۲	۰/۰۰۵

۰/۰۰۲	۳/۰۷	۰/۱۶۱	۰/۰۹	۰/۳۷۸	درصد اشتغال به تحصیل
۰/۰۰۰	۳/۷۸۴	۰/۱۵۱	۰/۰۳۹	۰/۱۴۶	درصد اشتغال کل
۰/۵۰۲	۰/۶۷۲	۰/۱۰۸	۰/۳۸۸	۰/۲۶۱	بار اقتصادی
۰/۹۷۶	۰/۰۳	۰/۰۹	۲۹/۳۷۵	۰/۸۷۹	تراکم نفر در واحد مسکونی
۰/۲۱۴	۱/۲۴۵	۰/۰۶۹	۰/۰۶۷	۰/۰۸۴	درصد بی سواد کل
۰/۱۰۳	۱/۶۳۵	۰/۰۶۹	۰/۰۳۸	۰/۰۶۲	درصد واحدهای مسکونی استیجاری
۰/۱۰۳	۱/۶۳۴	۰/۰۶۲	۰/۰۲۸	۰/۰۴۵	درصد خانوار دارای معلول
۰/۴۸۳	۰/۷۰۲	۰/۰۵۹	۰/۰۳۸	۰/۰۲۷	درصد بیکاری زن
۰/۳۳۲	۰/۹۷	۰/۰۴۲	۰/۰۳۸	۰/۰۳۷	درصد واحدهای مسکونی فرسوده
۰/۳۰۷	۱/۰۲۲	۰/۰۳۷	۰/۰۴۹	۰/۰۵	درصد واحدهای مسکونی بدون امکانات زیر ساختی
۰/۸۴۸	۰/۱۹۲	۰/۰۱۳	۰/۰۵۲	۰/۰۱	مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی
۰/۷۸۵	۰/۳۷۳	۰/۰۱۲	۰/۰۲۵	۰/۰۰۷	درصد واحدهای مسکونی با مصالح کم دوام
۰/۹۷۳	۰/۰۳۴	۰/۰۰۲	۰/۰۳۱	۰/۰۰۱	درصد واحدهای مسکونی با یک اتاق
۰/۹۹۷	۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	۱/۲۳۹	۰/۰۰۵	تراکم خانوار در واحد مسکونی
۰/۹۲۴	۰/۰۹۵	۰/۰۰۴	۰/۰۳۷	۰/۰۰۴	درصد واحدهای مسکونی با مساحت زیر ۵۰ متر مربع
۰/۷۱۵	۰/۳۶۵	۰/۰۱۳	۰/۰۷۳	۰/۰۲۷	درصد بی سواد جمعیت لازم‌التعلیم
۰/۶۳۲	۰/۴۸	۰/۰۰۲	۰/۰۰۴	۰/۰۱۹	درصد واحدهای مسکونی بیش از یک خانوار ساکن
۰/۶۲۶	۰/۴۷۳	۰/۰۲۲	۰/۰۵۴	۰/۰۲۶	درصد واحدهای مسکونی بدون امکانات بهداشتی
۰/۴۹۱	۰/۶۸۹	۰/۰۳۸	۰/۰۴۱	۰/۰۲۹	درصد خانوار بدون خودرو
۰/۱۴۸	۰/۴۴۸	۰/۰۵۲	۰/۰۳۲	۰/۰۴۶	درصد مهاجر وارد شده
۰/۲۹۸	۰/۰۴۱	۰/۰۵۷	۰/۰۴۵	۰/۰۴۶	نسبت سالخوردگی
۰/۲۰۸	۰/۲۶	۰/۰۶۸	۰/۰۲۵	۰/۰۳۱	درصد اشتغال زنان
۰/۰۲۳	۰/۱۴۸	۰/۱۲۲	۰/۰۳۹	۰/۰۸۳	درصد خانوار بدون رایانه
۰/۰۱	۰/۵۷	۰/۱۶۳	۰/۱۳۶	۰/۳۵	بار تکفل
۰/۰۱۳	۰/۴۸	۰/۴۳۵	۰/۱۸۹	۰/۴۶۹	تراکم اتاق در واحد مسکونی
۰/۰۴۴	۰/۰۱۷	۰/۵۴	۰/۲۵۸	۰/۵۲۱	درصد بیکاری کل
۰/۰۰۲	۰/۳۱	۰/۵۲۲	۰/۱۷۵	۰/۵۴۱	میزان فعالیت عمومی
۰/۸۴۸	۰/۱۹۲	۰/۵۶۴	۲۱/۳۶۴	۰/۰۹۲	متوسط بعد خانوار
$R = 0.602$ $R^2 = 0.363$ $ADJ.R^2 = 0.325$					
طلاق: متغیر وابسته					

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج

طلاق یکی از پدیده‌های مهم اجتماعی است که افزایش آن در هر جامعه‌ای موجب اختلال در نظم و تعادل آن جامعه و بروز برخی از آسیب‌های اجتماعی دیگر می‌شود. طلاق همانند سایر مسائل اجتماعی پدیده‌ای پیچیده است و نمی‌توان تنها یک یا چند عامل مشخص را علت بروز آن دانست، بلکه ممکن است در هر جامعه‌ای فراخور شرایط و تغییرات اجتماعی آن برخی از عوامل مهم‌تر و اساسی‌تر باشد. در این پژوهش به منظور بررسی ارتباط فقر و طلاق در شهر قائمشهر از روش‌های لکه‌های داغ و خودهمبستگی فضایی موران جهت تحلیل الگوی فضایی فقر و طلاق و از روش‌های رگرسیون و پیرسون جهت بررسی تأثیر فقر بر طلاق استفاده شده‌است. ابتدا الگوی فضایی فقر در شهر قائمشهر انجام شده‌است که نتایج زیر را به دنبال داشته‌است:

با بی‌مقیاس‌سازی فازی و تلفیق ۳۶ شاخص، تحلیل لکه‌های داغ برای شاخص فقر انجام شده و سپس با تبدیل نقشه لکه‌های داغ شاخص فقر به لایه رستر، پهنه‌بندی فقر انجام شده‌است. بر اساس پهنه‌بندی شاخص فقر، ۵۴/۳ درصد

بلوک‌ها، ۵۴/۹ درصد مساحت، ۵۴ درصد جمعیت و ۵۳/۶ درصد خانوار شهر قائمشهر فقیر و خیلی فقیر می‌باشد. از مهمترین پهنه‌های فقر می‌توان به شهردامحله و ترک‌محله، قائم‌محله، بهشتی محله، سیاه‌کلا، اسلام‌آباد، درزی‌کلا و کوچک‌سرا اشاره کرد. بر اساس روش تحلیل خودهمبستگی فضایی موران، مقادیر شاخص فقر در سطح بلوک‌های آماری شهر قائمشهر دارای الگوی توزیع خوشه‌ای می‌باشد.

سپس به الگوی فضایی شاخص طلاق (درصد افراد بی همسر بر اثر طلاق) در شهر قائمشهر پرداخته شده‌است که نتایج ذیل را به دنبال داشته‌است:

ابتدا این شاخص با روش فازی بی‌مقیاس شده و نقشه لکه‌های داغ آن انجام شده و سپس با پهنه‌بندی این نقشه، نمایان گردیده‌است که پهنه‌های با میزان طلاق خیلی زیاد و زیاد بیشتر در قسمت مرکز شهر (بخش‌هایی از محله‌های ۱۴ و ۱۵) و شمال شرق شهر (بخش‌هایی از محله‌های ۱، ۲ و ۳) و همچنین شمال غرب شهر (بخشی از محله ۹) تمرکز دارند در حالی که پهنه‌های با میزان طلاق خیلی کم و کم بیشتر در قسمت‌های حاشیه‌ای شهر به ویژه محله‌های ۵، ۹، ۱۰، ۱۶، ۱۷، ۱۸ مشاهده می‌شوند. پهنه‌های با میزان طلاق متوسط نیز بیشتر در قسمت غرب، شمال و جنوب شهر به خصوص بخش‌هایی از محله‌های ۴، ۷، ۸، ۱۲ و ۱۹ قرار دارند. بر اساس پهنه‌بندی شاخص طلاق به تفکیک مردان و زنان در شهر قائمشهر، در نقشه مردان، در قسمت‌هایی از مرکز شهر (محله‌های ۱۴ و ۱۶)، شمال (محله ۸)، جنوب (محله‌های ۱۲ و ۱۱) و شرق (محله ۹)، پهنه‌های با میزان طلاق خیلی زیاد و زیاد بیشتری مشاهده می‌شود. در نقشه زنان در قسمت‌هایی از مرکز شهر (محله‌های ۱۴ و ۱۵) و شمال شرق (محله‌های ۱، ۲ و ۳) پهنه‌های با میزان طلاق خیلی زیاد و زیاد بیشتری مشاهده می‌شوند. همچنین نمایان گردیده‌است که ۱/۱۴ درصد از کل جمعیت شهر قائمشهر در وضعیت بی‌همسر بر اثر طلاق قرار دارند، و نیز ۰/۶۴ درصد از جمعیت مردان و ۱/۶۳ درصد از جمعیت زنان نیز در وضعیت بی‌همسر بر اثر طلاق قرار دارند. بنابراین می‌توان بیان داشت که جمعیت زنان طلاق گرفته ۲/۵ برابر مردان طلاق گرفته می‌باشد که بیشتر آنان در مرکز و شمال شرق شهر تمرکز دارند. بر اساس روش تحلیل خود همبستگی موران می‌توان بیان داشت که مقادیر شاخص طلاق در سطح بلوک‌های آماری شهر قائمشهر دارای الگوی توزیع خوشه‌ای می‌باشد.

در پایان برای بررسی رابطه میان فقر و طلاق از روش رگرسیون و پیرسون استفاده شده‌است؛ مطابق نتایج به‌دست‌آمده از میان سه بعد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی، فقر اجتماعی بیشترین تأثیر را در طلاق دارد و همچنین مشخص شده‌است که میان شاخص فقر و شاخص طلاق همبستگی مثبت وجود دارد. همچنین بر اساس روش رگرسیون نمایان گردیده‌است که شاخص‌های تراکم نفر در اتاق، درصد افراد بدون همسر، بار معیشت، تراکم اتاق در واحد مسکونی، درصد بیکاری کل، بار تکفل و میزان فعالیت عمومی نقش موثر و معناداری در میزان طلاق شهر قائمشهر دارند.

با توجه به مطالب بیان شده، می‌توان نتیجه گرفت که فقر یک پدیده چندبعدی است که عوامل بسیاری در آن دخیل هستند که هر کدام از این شاخص‌ها و ابعاد فقر می‌تواند از عوامل اصلی طلاق به شمار رود. بنابراین جهت انجام اقدامات لازم به منظور کاهش پدیده طلاق در شهر قائمشهر، شناخت، بررسی، تجزیه و تحلیل و برنامه‌ریزی دقیق برای کاهش عوامل دخیل در فقر که از عوامل اصلی طلاق به شمار می‌روند، از جمله شاخص‌های اقتصادی (درصد بیکاری کل، بار معیشت، بار تکفل و میزان فعالیت عمومی) و کالبدی (تراکم نفر در اتاق، تراکم اتاق در واحد مسکونی) امری ضروری به نظر می‌رسد.

پیشنهادها

در راستای نتایج پژوهش، پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شود:

- سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و ایجاد اشتغال در روستاهای شهرستان قائمشهر به منظور جلوگیری از افزایش مهاجرت-های روستا شهری که منجر به افزایش تعداد فقیران و تشدید بیکاری در شهر قائمشهر می‌شود.

- در اولویت قرار دادن محلات فقیر نشین در تخصیص بودجه از سوی شهرداری.
- تعریف و مکان‌گزینی پهنه‌های مناسب توسعه‌ای برای سکونت و اشتغال مهاجرین کم‌درآمد.
- ساماندهی فعالیت‌های پراکنده و اشتغال کاذب در محلات فقیرنشین برای بهبود وضعیت کالبدی، اجتماعی، امنیتی و اقتصادی این محلات.
- بهبود سیستم‌های آموزشی، کارآموزی و برنامه اشتغال جوانان.
- تخصیص منابعی از قبیل آموزش، بهداشت، خدمات زیربنایی و غیره در مناطق فقیرنشین برای بهره‌مندی ساکنان این مناطق از این امکانات و همچنین ارتقاء منزلت و شأن این مناطق.
- ارائه تسهیلاتی بانکی به منظور افزایش کیفیت مسکن به‌ویژه افزایش تعداد اتاق‌های مسکن‌های واقع در سطح مناطق فقیر نشین قائمشهر.

منابع

- اباذری فومشی، منصور (۱۳۷۷). *انحلال نکاح دائم از نظر قانون مدنی ایران*. تهران: نشر خیام، ۲۱۶ ص.
- ابراهیمی سالاری، تقی؛ مهاجری، مسعود؛ دلدار، فائزه (۱۳۹۳). *ارتباط فقر حاصل از بیکاری و طلاق*، نخستین همایش ملی تولید، توزیع درآمد و عدالت اقتصادی، سمنان، ایران.
- اصغریور، محمدجواد (۱۳۹۶). *تصمیم‌گیری‌های چند معیاره*. تهران: دانشگاه تهران، ۴۰۰ ص.
- توسلی، غلامعباس (۱۳۸۲). *مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه آنومیک*. تهران: دانشگاه تهران، ۳۷۶ ص.
- حبیب‌پور گنابی، کریم؛ صفری شالی، رضا (۱۳۸۸). *راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی (تحلیل داده‌های کمی)*. تهران: متفکران، ۸۶۴ ص.
- روستایی، شهریور؛ احدت‌زاد، محسن؛ اصغری زمانی، اکبر؛ زنگنه، علیرضا؛ سعیدی، شهرام (۱۳۹۴). *ارزیابی فقر شهری در محلات اسکان غیررسمی شهر کرمانشاه با استفاده از مدل تحلیل عاملی (نمونه موردی محله دولت‌آباد و شاطر آباد سال ۱۳۸۵)*. نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی، دوره ۱۹، شماره ۵۳، صص ۱۶۶-۱۳۷.
- زنگنه، علیرضا (۱۳۸۹). *شناخت الگوی فضایی گسترش فقر شهری با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) در شهر کرمانشاه طی سال‌های (۱۳۷۵-۱۳۸۵)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری به راهنمایی دکتر اکبر اصغری زمانی، زنجان: دانشگاه زنجان.
- سفیری، خدیجه (۱۳۶۶). *تحول خانواده در ایران طی سی سال اخیر*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی به راهنمایی دکتر غلام‌عباس توسلی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- صادقی، حسین (۱۳۷۶). *بررسی مشکلات اقتصادی زنان سرپرست خانوار*. تهران: مرکز امور مشارکت زنان نهاد ریاست جمهوری.
- عزیزی، منصور؛ موحد، علی؛ ساسان‌پور، فرزانه؛ کرده، نعمت (۱۳۹۳). *تحلیلی بر وضعیت فقر شهری (مطالعه موردی: شهر مهاباد)*. فصلنامه اطلاعات جغرافیایی سپهر، دوره ۲۳، شماره ۹۰، صص ۶۹-۶۰.
- عسگری، علی (۱۳۹۰). *تحلیل‌های آمار فضایی با Arc GIS*. تهران: انتشارات سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران، ۱۲۷ ص.

فلاحی، محمد علی؛ دلدار، فائزه (۱۳۹۵). *بررسی عوامل مؤثر بر طلاق در استان‌های ایران با تأکید بر عوامل اقتصادی*. فصلنامه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده، دوره ۱۰، شماره ۳۴، صص ۱۵۴-۱۳۵.

کمالی، افسانه (۱۳۸۳). *زنان فقیر مضاعف*. فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ۳، شماره ۱۲، صص ۲۰۱-۱۸۱.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۷). *بلوک‌های آماری شهر قائمشهر در سال ۱۳۹۰*.

نصیری، معصومه (۱۳۸۳). *فقر و جغرافیای طلاق در شهر تهران*. مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)، دوره ۷، شماره ۲۶، صص ۸۲-۱۱۲.

نصیری، معصومه (۱۳۸۶). *توزیع جغرافیایی فقر مسکن و پراکندگی زنان مطلقه خانه دار در مناطق ۲۲ گانه تهران*. فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ۶، شماره ۲۴، صص ۲۴۰-۲۳۳.

Baharoglu., D., Kessides, CH (2002). *Urban Poverty - A Sourcebook for Poverty Reduction Strategies*, Macroeconomic and Sectoral Approaches, 2(16), 123-159.

Baker, J (2009). *Meeting the Challenge of Urban poverty and Slums*, The World Bank.

Duclos, J.Y., Araar, A.K (2006). *Poverty and equity: measurement, policy and estimation with DAD*, Springer Science & Business Media, New York, 394 p.

Hellerstein, J.K., Morrill, M (2011). *Booms - Busts and Divorce*, Journal of Economic Analysis & Policy, 11(1), 1-26.

Moser, C., Gate, M (1996). *House and Helen Cireia*, Working Paper, No. 5, Washington, D.C.

Roy, S (2011). *Unemployment Rate and Divorce*, The Economic Record, 87(1), 56-79.

Simler, K., Harrower, S., Massingarella, C (2003). *Estimating poverty indices from simple indicator surveys*, In conference on Growth, poverty reduction and human development in Africa, Centre for the Study of African Economies, University of Oxford.

www.ghaemshahr.ir

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی